

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Cap. VI. De constitutione census pro Regno Siciliae in forma Bullae Nicolai
V. & Greg. XIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

ponitur, nec iniusta, nec contra substantiam contractus, juxta arbitrium contrahentium; ut admirer Summam Coronam, quæ postquam exscriptis dictam Bullam, ubi clare adest illud (penis, & aliis, & c.) ait, esse contra hanc Bullam, apponi pactum pœnale, ut bonam incident, in commissum. Melius dixisset, ut nos superius diximus, cap. 4. §. 4. & iterum dicemus inferius, hoc eodem capite 6. §. 8. n. 7. non esse, ex se iniustum, nam secus non concessisset Pontifex, sed ex avaritia emptoris posse facile esse iniustum, quando pœna non est moderata, vel tantum onus non aliunde compensetur.

§. II. Proponitur Bulla Gregorii XIII.

Gregorius autem XIII. dum approbat prædictam Nicolai Bullam, vult, ut sequentes conditiones observentur. Prima, ut tollantur abusus contra Bullam Nicolai V. forte introducti.

2. Secunda, ut possit census redimi.

3. Tertia, ut in creatione census fiat mentio unius, aut plurium rerum certarum, & nominatarum; addi tamen possit generalis obligatio omnium bonorum.

Quam obligationem inducant prædicta duo Bullæ.

4. Inquires: Prædicta intelliguntur etiam in foro conscientie, ita, ut contractus censuales celebrati in utraque Sicilia sine his conditionibus non solum sit irritus in foro externo, sed etiam sit irritus in foro interno?

Respondeo: Ita multi putant cum Bonacina de contract. disp. 3. quest. 4. p. unic. num. 43. loquente de conditionibus Bullæ Pii V. nam certe idem is diceret de conditionibus nostris à Nicolao requisitis. Hi enim tenent, omissionem solemnitatis, saltem non levis (nam de levis diximus supra, cap. 5. num. 27.) reddere nullum contractum, etiam in se, unde etiam in conscientia. Alii tamen probabiliter (ut id esse probabile idem Bonac. ibidem facit) affirmant, non esse irritum in foro conscientie (nisi expresse irritum redditum à lege fuerit ut in casu dicendo infra, §. 5.) in quo foro illæ solum conditiones requiruntur, quas iure, nature, seu ex natura contractus requiri dictum est in superioribus, præferim cap. 4. initio, quamvis in foro externo præsumatur usurarius contractus ex defectu cuiuslibet conditionis ex prædictis, saltem non levis momenti. Immo Molina, Salom. Navarr. Salas apud Bonacin. loc. cit. alique existimant, contractum non habendum esse usurarium, & nullum in quocunque foro ante sententiam Iudicis, modò celebratus fuerit, servatis conditionibus requisitis ex natura contractus, & consequenter posse ab emptore perseverari in contractu jam celebrato, absque onere computandi in sortem pensiones acceptas, nisi à Iudice condemnatur. Postquam condemnationem stare sanè sententiæ condemnatus debet; quia iustæ sententiæ semper est parendum.

5. Iam verò singulas conditiones Nicolai, & Gregorii percurramus, memineris tamen, etiam apud nos Siculos locum habere ea, quæ supra de censu in genere tractata sunt, & pertinent ad ipsam naturam contractus censuales.

§. III. Prima conditio Censui in Sicilia super Re, vel Rebus.

1. Prima conditio Nicolai est, ut census constitutur super re certa, vtiq; immobili, & fructifera, vel generaliter super omnibus bonis. Notas? Nicolaus V. dicit (vel) at Gregorius id restringit; vult enim vt semper constitutur super vna re, vel pluribus certis & nominatis (vtiq; ut dictum est, immobilibus & fructiferis) addita tamen generali omnium bonorum obligatione. Et certe in Regno nostro census passim creantur hodie juxta hanc Gregorii conditio-

nem, in qua sola videtur differre constitutio Gregorii ab illa Nicolai. Sed jam primam hanc conditionem quinque questionibus illustremus.

Quid intelligatur nomine rei immobilis?

2. Quæres autem primò. Quid intelligatur nomine rei immobilis?

Respondeo: Prædia, Domus, & alia hujusmodi ex natura sua perpetua, immò ipse census habetur pro re immobili. Unde licebit per vnum censum constituere alium, etiam æqualem, ut docet Molina, d. 289. claus. 1. Navarr. in comment. de usur. n. 87. alique, si sicuti de facto constituitur census super alios census, jura, & redditus Principum, & Civitatum, ut etiam super gabellas, officia perpetua, &c.

3. Adverte tamen, censum, super quem alius census imponitur, debere ex se esse irredimibilem, aliter posterior census, priore pereunte, periret; nam propterea (saltem ad hunc effectum) inter mobilia reputatur redditus non perpetuus à Glossa, in Extravag. ad condit. v. Mobilibus, Bald. in l. Ha. adili. §. 15. Illud, C. de sec. rube. Tiraquell. de retractu, p. 1. §. 4. num. 119. alique. Putat nihilominus Lessius, l. c. 22. d. 12. n. 77. posse collocari censum super censum redimibilem, quando, qui in primo casu censum secundum fundavit, esset paratus (addo, & legitime se obligaret) pereunte primo censu, in alia re fundare secundum.

An satis sit, super omnibus bonis? Vbi de infectione bonorum illius, qui possidet rem subjectionem Censui.

4. Quæres secundo, an Siculis liceat nunc, fundare censum generatim in omnibus bonis, nullum certum exprimendo? Siculis, dico; nam scio, seculis lege, licitum esse, ut vult Farinac. l. 1. decis. 10. n. 1. Tol. §. c. 45. n. 3. patetque ex Bulla Nicolai V. in qua id conceditur, ut vidimus, quod certe non concessisset, si id ex natura sua esset illicitum. Sed, quia Gregorius XIII. ut modò vidisti, id prohibuit Siculis, idem de ipsis hæc questio procedit.

5. Respondeo: Quamvis ante Bullam Gregor. XIII. fuerit id Siculis licitum, tamen post illam non licet, pro foro externo. Patet ex voluntate expressa Gregorii, ut Notavi dicto n. 3. Sicuti etiam, nec licebit, ubi est recepta Pii V. Bulla, ut patet ex secunda conditione ejusdem Bullæ allatæ c. 5. Dixi (pro foro externo.) Nam pro interno, dixi C. eodem, §. 1. n. 4.

Illud autem emolumentum est, quando ponitur census in vna re certa & simul in aliis venditoris bonis, ut quamvis pereat res nominata, non tamen pereat census, quia jam pensio debetur super ceteris venditoris bonis.

6. Notandum insuper esse, latum discrimen inter obligationem, quæ in censu fit super re certa & illam, quæ fit super omnibus bonis in confuso: quod sic breviter declarat De Lugo, d. 32. de iust. num. 33. & 34. Cum dictum sit, rem hypothecæ subjectam deferre secum semper onus illud, & obligationem realem, hinc fit, ut ad quemcunque possessorem transierit, possit creditor debitorum ex illa exigere: non potest tamen ex jure novo, etiam in hypotheca expressa, agere creditor adversus tertium possessorem, nisi præcedente excussione in bonis debitoris, & fidejussorum, & eorum hæredum; ut habetur in Authent. de fidejussoribus, §. Sed neque, & paulo post. Doctrina hæc non procedit in feudo super quo census aliquis impositus est; hoc enim, si vendatur, vel alienetur, defert ita secum onus illud, ut non debeat prius à venditore census peti redditus, sed, immediate ab ipso tertio possessore. Neque enim illa est propriè hypotheca, de qua agimus, sed est venditio partialis domini vtilis illius feudi, ut explicuimus agentes de censibus (ego id dixi superius, cap. 2. §. 3. n. 1.) Aliud verò esset de bonis aliis, quæ hypotheca generali obligata sunt pro securitate census, hæc enim, si transeat ad tertium

tium possessorem, non debent illum obligare ad solvendum nisi facta prius excussione prædicta, quia illa non sunt vendita, sed solum hypothecata. Hæc De Lugo: sine præscindendo à pacto (quod certe apud nos apponi in ejusmodi contractibus censuibus solet, puta: *Ne specialis generalitati deroget, vel contra*).

Infectio bonorum possidentis prædium subiectum Censui.

7. Iam verò hic ubi agimus de obligatione omnium bonorum, opportunum erit, discutere solemnem illam praxim in Sicilia, quâ, sicut emas, v. g. prædium, in quod ab aliquo tertio fundatus est census pro Francisco, v. g. & suis hæreditibus, non solum debeas Francisco, vel hæreditibus pensionem ex fructibus talis prædii, sed, dum illud possides, debes solvere etiam ex fructibus aliorum omnium bonorum tuorum, quæ veluti inficiuntur ex consortio possessionis illius prædii subiecti censui. Id quod, an solidum habeat fundamentum, cum census realis ex natura sua solum debeat ex fructibus rei in fundatione census obligatæ, dubitabant aliqui ex nostris Theologis; non enim videbant, cur dictus possessor deberet subire tantum onus infectionis prædictæ.

8. Verum, hoc esse ita dispositum ab Alphonso I. Rege, qui Nicolai Bullam impetravit, certum est, ut mox ex ejus Pragmatica videbis, unde, & ex dicta auctoritate Regis, & ex consuetudine iam antiqua, styloque nostræ Curie tam firmo, non apparet, cur Theologus dubitare adhuc possit de iustitia hujus infectionis, quæ inducitur à Rege merito fuit ob securitatem majorem emptoris census. Nec tamen dicas, id esse pactum nimis grave contra venditorem census, seu contra eos, qui vnam rem subiectam censui possidebunt. Ne id dicas, inquam; nam propterea Pontifex concessit, ut census possit fundari ad rationem decem pro centum, judicavit enim, pro illa sua ætate sic compensari posse ejusmodi infectionis onus, quod, saltem in consilio, prævidebat apponendum à Siculis, dum onerosa pacta, quæ ipsi velent, apponi posse, concessit; fortasse etiam hoc infectionis onus Pontifici à ministris Alphonsi significatum fuit: pro nostra autem ætate Dominus Rex voluit, ut fundaretur non plus quam ad rationem quinque pro centum, quia merito judicavit prædictum tantum onus, & cetera alia sic satis, superque compensari, ut latius dicam mox *infra*, §. 5. à num. 2.

Verba autem Alphonsi Regis loco *supra* citato, inter Pragmaticas hujus Regni hæc sunt: Hæc editali lege perpetuò valitura sancimus, hujusmodi censualem contractus, seu instrumenta tanquam res judicatas nulla appellatione, seu provocatione suspensas, promptam, ac paratam executionem habere, & non solum contra personas, res, & bona illorum, qui originaliter censualem hujusmodi vendiderit, necnon eorum fidejussorum, hæredum, seu universalium successorum, sed etiam absque aliqua bonorum principalis debitoris discussione contra personas, & bona quorumcumque singularium detentorum, rerum, jurium, vel bonorum, sub quibus censualem ipsa fuerint specialiter onerata, quandiu apud eos illorum detentio fuerit, &c.

Remedium, quo vitetur dicta bonorum infectio.

9. Denique hic non est omittenda explicatio cujusdam artificii, quo, ne sua bona dicto modo inficiantur, negotiatores aliqui diligenter vtuntur, quando in nostro Regno emunt aliquod immobile, de quo sciunt, vel dubitant, an constitutus super illud fuerit alius census; nam curant, ut famulus, vel ancilla, vel quicumque fidelis amicus, qui nulla bona alia habeat, emat prædium illud cum ipsius ejusdem negotiatoris pecuniis; sic enim nulla bona inficiuntur, non negotiatoris, quia exterius non apparet, hunc emisse prædium illud censui subiectum: neque bona famuli, vel amici; quia, ut dictum est, nulla bona is possidet, quæ infici queant. Negotia-

tor verò liberè gaudebit illo prædio per solentiam personarum emptor, à quibus molestiam nullam illi inferere dam, certo scit. Quærit igitur aliquis, si hoc fictio vti sine iniuria, vel peccato possimus?

10. Respondeo, prædicta solentia juramentum, quod in hoc contractu emptionis intermisit, cui tenetur hoc stratagemate vti licite posse. Tum, quia vnam etiam timoratos illo vti solere. Tum, quia vti tuo, dum illud emis alterius nomine, quod prædictum ex se non est. Adde id aliud non esse, nisi prædictum damnum proprium. Neque dici potest, sic damnum inferri, non, inquam, id potest dici, nam prædictum obligor melioris conditionis facere pensionem censualem, & ex alia parte non sit peioris conditionis census ex meo hoc stratagemate, sed remaneat in conditione, in qua erat antea, id est, antequam prædictum intermediam illam personam bonum illud inveni-

An possit imponi Censui super pluribus bonis, quæ singula non sufficiunt?

11. Quæres tertio: Si vnam rem sufficientem pro vendenda non habeam, habeam verò tres, vel quatuor, quæ simul acceptæ sufficiant, possunne super his imponi censum?

Respondeo, affirmative cum Molin. d. 373. dicitur, modò eæ certæ sint, & nominentur à venditore, id est, quia per æquivalentiam, illæ res constituantur in quid, & perinde est, ac si constituantur super vna sufficiens.

12. Ex dictis tamen sequitur, ut præsentem rem vendat (si nihil aliud addatur) pro rata, pensio sit tamen quia supponimus, ceteras res non esse sufficientes, ut tunc perinde esset, ac si prædium, v. g. sufficiens, quo pensio imposita fuit, periret ex parte. Vbi si nihil aliud addatur, quia, quando solet addi aliud, sive pignus, sive affectuatio, quæ aliunde compensationem non est mirum, si solvatur pensio tota, ut ex *supra* patet.

Si duo Censui super vna re impositi inveniuntur, solvendus?

13. Quæres quarto: Quando super eadem re constitutus est duplex census à duobus emptoribus, quorum solvendus est, si fructus non sufficiunt pro utroque.

Respondeo, non solvendum pro rata, sed solum censum, qui prius fuit impositus super illa re, per litteras vocatæ solentæ antequam, nam hic maxime tenet regula juris: *Qui prior est tempore, prior est iure*. Et manifestum est, quia primus censuista jam habuit obligatum totum prædium, quoad omnes fructus, & licet Dominus illius juris statui, ac emit censum. Ergo pro secundo nihil remanet fructuum, nihil pro secundo remanebit pensionis, in quod damnum ne fecit imparet, sanè per summam diligentiam cavere solent accipi censum emptores.

14. Contrà, si res, supra quam instituitur census, dividatur in plures hæredes, vel per partes pluribus personis dividatur, poterintne censuista, qui est Dominus census totam suam pensionem à qualibet parte suffragari (ut, præciso pacto, supponere debemus) exigere, vel singulis pro rata?

Respondeo, posse totam à qualibet parte, & in hoc receptum esse, docet Lessl. l. 2. §. 12. num. 89. quæ sequitur de Bonac. d. 3. de contr. q. 4. p. v. n. 38. v. Quæritur si de Lugo d. 27. de iust. num. 6. & num. 106. Ratio est, quia illa divisio non facit Dominum census peioris conditionis, si ergo ante divisionem poterat ex quacunque parte prædicta suffragari pensionem suam exigere, & in illa divisione censum fundare, sic post illam divisionem, & in

scdō quisnam emere census veller cum adeo frequenti periculo, ut sua pensio dividenda esset in minutissimas partes, & consequenter cum summa molestia eam exigendi?

An constitui possit Censui super re Feudali, vel Emphyteutica, vel dotali, vel vinculari?

15. Quæres quintò, an super his possit constitui census? Respondeo, certum est, non posse. Ratio in feudo, præter ceteras, est, quia ejus dominium directum est apud Dominum feudi; cum ergo Feudatario delinquente, feudum liberè redire absolute debeat ad Dominum, emptor census amitteret suum censum, atque adeo damnum patiretur.

16. Idem est in re emphyteutica. Nam cum ejus Dominus directus sit Proprietarius, ea non potest alienari, leg. 2. C. de iure emph. nec alteri obligari sine consensu Domini.

17. Quod dictum est de re emphyteutica, dici etiam debet de dotali, quæ sine consensu uxoris obligari non potest, imò alicubi, ut in nostro Regno, ne cum ejus quidem consensu, constante Matrimonio.

18. Idem denique dic de re vinculo aliquo alteri obstricta, quia, cum libera debeat res hæc pervenire ad illum alterum, sanè cum damno emptoris pensio dissolveretur. Debent igitur bona, in quibus constitui potest census esse sub vero, & libero dominio vendentis censum, seu, ut loqui solemus, sub dominio subjugantis, quæ bona à iuristis vocari solent Burgensitica. Qui secus ergo fecerit, decipit emptorem, atque adeo peccabit, & ad restitutionem obligabitur.

An bona fides faciat, ut possit exigere pensionem ex contractu Censui invalido?

19. Petes: Si emptor bona fide emit censum constitutum in re aliena, vel vinculo aliquo obnoxia, idque ipse emptor, vel ipsius hæres ignoret, potestne licite, & sine iniuria exigere pensionem?

Respondeo: Dum ignorat, posse non est dubium; non, solum ex conscientia, quæ ipse putat, rem non esse alienam, sed etiam, quia illas pensiones accipit sibi, ut debitas ex vi contractus censuales. At cum idem emptor, vel ejus successor compererit, illam rem esse alienam, non poterit recipere pensionem, ut habet Mol. d. 394. Nav. in comment. de Censib. n. 118. Less. l. c. 2. cap. 22. n. 19. alique. Ratio est, quia tunc, dum cognoscit, rem illam esse alienam, cognoscit etiam, sibi nullum esse ius in fructus alienæ rei nulliter ipsi à non Domino venditum. Possit tamen ab emptore cogi venditorem ad reddendum pretium, & ad cetera damna restituenda, vel ad constituendum censum super alia re propria, certum est. Quod si clarè non appareat, sed sub dubitatione, quæ factis diligentis, tolli non possit, rem esse alienam, pergat censuista ad suas pensiones exigendas, quia tunc ipsi faver possessio.

20. Sed iterum petes, & primò quidem: Ad quid obligabitur censuista, si postquam clarè cognovit, censum impositum fuisse super re aliena, inveniat, apud se habere ipsam individuum pecuniam, quam pro suis pensionibus habuit, seu exegit tempore bonæ fidei, vel inveniat esse in illa factus locupletior? Nam, si nihil habet, nec factus est in aliquo locupletior, quia, v. g. latius vixit, ad nihil teneri ex regulis generalibus restitutionis tractantibus de restitutione ex re accepta, vel modicè doctus non ignorat. Secundò autem, eicid ipsam petes: Quid erit obligationis, si hanc pecuniam individuum, vel id, in quo factus est ditior exegit censuista bona fide ab aliquo tertio, in cujus possessione fortè res invenitur, nec talis possidens particeps fuit doli venditoris census?

21. Ad Vtramque petitionem respondeo, ex iisdem principiis universalibus de restitutione colligi, in vtroque hoc casu absolute obligari ejusmodi censuistam ad

restituendum id, quod invenitur habere. Si enim ex contractu nullo illam pecuniam habet, certè alienam rem habet, atque adeo restituendam.

22. Adest tamen differentia inter vtrumque casum valde notanda, nam in priore potes tu censuista tantam pecuniam retinere (si te per culpam decipit venditor census, vendendo tibi rem alienam) quanta sufficit ad damnum tibi factum refarciendum, si sit iustum Capitale, si ve damnum emergens, si ve lucrum cessans, si ve quodcumque aliud interese, taxandum iudicio viri experti. At in posteriori casu (quantum est ex hoc capite) non potest idem præstendere, quia nullam culpam commisit tertius: Cum enim ipse censum non fundaverit, pecuniam nullam à te, vel à tuis majoribus per fraudem habuit, quam restituere teneatur.

23. Dixi (quantum est ex hoc capite) nam si propter onus impositi census, aliquis tertius minus à primo census Fundatore, seu venditore emisisset prædium illi censui subiectum, unde ipse tertius aliquid deberet ipsi Fundatori, posses tu, modo dicto deceptus, sequestrare pro te id, quod dictus tertius ei fundatori debet, juxta Regulas universales, quibus creditor potest sui debitoris credita, ut sibi satisfaciat, præoccupare.

§. II. Secunda Conditio Censui in Sicilia.

Vi redimi is possit, & quidem eodem pretio.

1. Olim solebat apponi pactum, ut census redimeretur majori pretio, quam fuerit venditus, id Pontifex in hac clausula omnino prohibet. Quare etiam si sustineri posset, illud pactum fuisse ex se licitum (quod tamen purò sustineri non posse) tamen hodie jam ex Pontificis hac prohibitione id amplius licitum non est.

2. Illud quæri posset; An licite ponatur pactum à Siculis (ut certè poni non raro consuevit) ut, quando venditor velit redimere, seu extinguere censum, teneatur totum pretium integrè solvere? & Respondeo, licite poni. Ratio est, quia id nec prohibetur à Pontifice, nec est contra naturam contractus, imò juxta ipsius naturam est. Ut nimirum, sicuti venditus est census, integro soluto pretio, ita eodem integro extinguatur, vel redimatur, Vide quæ dixi c. 4. §. 6.

De Redemptione Censui animo faciendi fructus suos.

3. Iam verò explicationem magis distinctam dictæ redemptionis census, hic afferamus, quam relictionem à verbo luere (quod ex vocabulario juris significat liberare) nostrates appellant; per hanc enim à debitore census liberantur, seu, ut etiam loquimur, affrancantur bona censibus subiecta Et certè ejusmodi debitor, qui illud ius luendi habet, vel est ipse primus venditor census, vel ejus hæres, vel quicumque, tertius, ad quem si ve pervenerunt prædicta bona, si ve ejus interest affrancatio.

4. Respondeo, hoc dictum, *Debitor potest redimere Censum*, duplicem habere significationem potest. Primò, hanc: Debitor quicumque, dando integrum pretium, id est, Capitale, & solutis pensionibus decursis, potest liberare suum prædium, censumque, & extinguere Secundò, hanc: Debitor, qui solet esse tertius, qui bona prædicta possideat, dando dictum integrum pretium, solutisque decursis pensionibus, potest sibi emere prædictum censum, seu ius ad fructus dicti prædii. Ita, ut debitor, hic faciat fructus illos deinceps suos pro casu molestiæ, quam aliquis fortè inferet contra possessionem ejusdem prædii. Vides discrimen; in priore significatione exinguitur, cessatque omnino census, atque adeò redemptio est extinctiva census: at in posteriori non exinguitur census, sed redemptio est translativa iuris census; transfert enim ius percipiendi consequentes pensiones in ipsum, qui erat antea debitor.

bitor, qui nunc redimit, vlturas illo iure pro tempore dicta molestia.

Hic igitur ad explicationem terminorum positus, difficultas est, an creditor licite possit, & an etiam obligetur revendere cum dicta cessione translativa, quam secundo loco explicuimus, quod debitor ille seu tertius possessor rei subjugatae offert capitale cum decursis? Nam quod obligetur extinguere censum, eo modo quo explicuimus primo loco, res est certa, & disputatione non indiget. Loquamur prius de potestate breviter, tum aliquantulum latius de obligatione. De quibus legi possunt *Anatus resolut. 7. à num. 29. Rodric. de an. red. lib. 2. quest. 16. Pont. consil. 87. lib. 1. Felician. de Consil. 4. c. vlt. Mastill. de Cens. 9. s. Giurba decif. 87. aliique.*

5. Quoad prius: Res est certa, creditorem, seu Dominum censum, si velit; posse licite censum revendere debitori, seu cuiusque possessori prædii subiecti censui transferens in illum iura omnia sua, immo etiam cuiusque alteri, cui forte debitor censum concessit. Ius luendi, quod ipse debitor habebat. Ratio est manifesta, quia quilibet potest iura sua alteri cedere, quando nihil obstat in oppositum, ut certe nihil hic obstat, & sanè quotidiana praxis ostendit id esse licitum, cum frequentissime ejusmodi revenditiones translativæ iurum in nostro Regno celebrantur.

6. Quoad posterius, in quo consistit præsens, & quidem gravis difficultas: Dico, obligari creditorem revendere censum debitori, seu huius cessionario, idque cum prædicta cessione, seu translatione iuris: quod est dicere, ejusmodi revenditionem translativam iuris esse necessariam, non solum voluntariam. Probatur duobus præsertim argumentis, alterum ducitur ab æquitate, alterum à rigoro iustitiae.

7. Nam primò, celebre axioma in moralibus, est, ut illud quod tibi non nocet & alteri prodest faciendum sit. Quod principium habetur ex l. In creditor, ff. de evictionibus, ibi, Cuius æquum videbitur, vel hoc saltem consequi, quod sine dispendio creditoris factum est? Sed ejusmodi revenditio translativa, ut videtur num. 3. & 4. ex vna parte non nocet creditoris, quia semper apponitur, seu apponi intelligitur illa clausula: *Quomodo contra ipsum ea cessione non retorquetur*, & ex alia, prodest debitori dependenti pretium: ergo ex æquitate faciendum est.

8. Dices, si solum ex æquitate est faciendum, non obligabitur creditor ei acquiescere, nisi ex congruitate; id enim solum importat æquitas, ut ea distinguatur à iustitia.

9. Respondeo: Aliqui, ut huic instantiæ satisfaciant, recurrunt ad illud aliud principium in iure: *Paria sunt compelli, & posse compelli.* Quare asserunt, in hoc casu adesse obligationem, etiam ante mandatum Iudicis, quamvis solum consideremus prædictam æquitatem, quia ad obligationem inducendam satis est, quod ex mandato Iudicis possit creditor compelli. Animo non sedet hæc responsio, quia non semper compelli, & posse compelli, paria sunt: ad multa enim post sententiam Iudicis, aliquis obligatur, ad quæ non obligatur antea, adeoque compelli antea non potest, v. g. non obligatur quis ante sententiam solvere poenam, restituere rem litigiosam se possessione spoliare, quando ratio contra ipsum luce clarior non apparet, &c. quæ tamen obligabitur facere post sententiam.

Respondeo igitur, hoc primum argumentum, nisi addatur id, quod mox proferam num. 10. non esse valde efficax ante sententiam Iudicis, esse solum efficax post Iudicis mandatum, quia sententiæ latæ à Iudice secundum æquitatem judicante, est omnino parendum, quia etiam sic iusta est. Addamus ergo id, quod efficaciter intentum nostrum probat.

30. Nam secundò, ex vi rigorosæ iustitiæ sic probatur nostra conclusio. Certum, & infallibile principium est

Patia iusta esse servanda: sed in foundatione censuum pactum, ut emptor, seu Dominus censum obligetur

11. Minor, in qua hæret vis argumenti prædicti, quod, qualis certe est contractus, de quo agitur, species venditionis, & emptionis, quæ etiam fidei iurum cum aliquo, inquam, contrahitur, da ea omnia, quæ ex æquitate in eo contractu continentur; sed in contractu creationis censuum iustitiam ad translationem illam iurum, ut videtur, ergo ad illam æquitatem servandam se obligat debitor.

12. Eadem Minor probatur secundò, quia in foundatione censuum iuxta formam Bullæ Nicolæ V. brati, bonitur hæc clausula: *Cum potestate revendiendi.* Immo, etiam ea non explicite ponitur, sed obli- ligitur implicite adjecta, quia in Sicilia semper nominatur fundari censum in forma dictæ Bullæ. Substantia hoc verbum (*revendere*) non significat solum emptionem censum, & solum affrancationem prædii, sed etiam novam emptionem rei (quæ hic non est, sed potius ipsius censum, seu iuris ad fructus ex eo præcipiendos) ergo cum pactum in ipsa foundatione censum positum, & à Pontifice requisitum sit, ut debitor quandoque voluerit, & sibi velle erit, revendere censum, sanè creditor revendere debet modo dicta sine iniustitia ex non observato pacto, immo, nec in obedientia contra Pontificis præscriptum argu- villo modo posset.

13. Si Bulla diceret: *Cum potestate revendiendi*, censum fortasse posset esse, cum potestate randi, seu affrancandi prædium, (Sicuti dicimus, vendere servum, & redimere captivum ab eo, qui potestate habet, id est, liberare servum, & servum tem extinguere) & tunc, saltem clare, non apparet, nisi pactum mere illum censum extinguendi, de quo Bulla dicat: *Cum potestate revendiendi censum*, & appellat Pontifex ipso illo more censum, non potest esse censum, nisi quem nos contendimus, id est, potestate emendi ipsum censum per translationem iuris in se. Patet, quia non potest intelligi, quæ quis emat censum, & non consequenter, immo, de eo ipso emat, seu recipiat ius ad percipiendum fructus prædicti censum, adeoque cum translatione iuris à Profecto huiusmodi est censum in similibus locutionibus; Cum enim dicimus, *revendere domum, feudum, Dominum ab alio occupatam iterum, pretio dato, revendere, & ius in ipsam, reassumere*; Et cum dicimus, *revendere hereditatem*, censum est, venditum hereditatem iterum recipere, iterumque ius in ipsam assumere: quæ sunt, vel parum literatis cognita apud Calepinum. Redimo.

Dixi (cum Bulla dicat, &c.) eius enim verbi latine signatè sunt:

Concedimus Siculis, huiusmodi censuum contractus, per rebus, & proprietatibus, ac facultatibus, & dem, in instrumento gratis pro consensu revendiendi.

Vides, Tò (illa revendiendi) posse referri ad censum, ut ego contendo, dixit enim (illa) non (illas) & quæcumque referri ad res, & proprietates id est, sub genere neutro, ad bona, & prædia, ut contendere adversarius (licet præter ordinatum loquendi modum) posset, tamen ego assero, meam interpretationem esse præferendam. Ratio est, tum quia dicit (illa) ut jam notandum non (illas) tum, quia cum hoc pactum à Pontifice repatur in favorem ipsius venditoris censum; ut in locutionibus vidimus, illud interpretari oportet, quando magis favet, maxime in re, à qua in nihilo nocet Emptori, quia nunc est revenditor, diximus n. 4.

14. Atque hinc collige minus rectè loqui illi qui

cum Roderico, de ann. reddit. lib. 2. quæst. 16. (quamvis nobiscum is sentiat) in reliquis; negant tamen in creatione prima census esse pactum; minus inquam, rectè loqui, nam illi, nec considerant implicitum pactum servandæ æquitatis, quod diximus num. 9. nec advertunt illud: Cum potestate illa redimendi rationabilis referri ad censuales, ut modò dictum est.

15. Confirmatur primò, ex praxi, quam testantur Ioseph. Carleval. t. 2. de iudic. lib. 1. r. 3. disp. ultima, & Arias de Mesa lib. 1. resol. cap. 22. adesse in Sicilia, & Neapoli, quâ debitor cedit, vel donat lus suum luendi censum, & cessionarius, vel donatarius, deposito pretio, cogit Dominum census ad revenditionem animo faciendi fructus suos, in quo casu hic acquirit censum cum eadem anterioritate, qua primus creditor fruebatur. Si ergo cessionarius seu donatarius primi debitoris potest cogere ad prædicta primum creditorem census, cur eundem non poterit ipse debitor, qui censum vendidit, vel ejus hæredes, si eorum interit?

16. Confirmatur secundò, quia clausulam hanc potestati redimendi positam in contractu erectionis census, ita debere explicari de stylo Notariorum ut importet obligationem in revendendo, ad cedenda lura census quando ea postulat is qui reluit, testati sunt in quodam casu occurrenti, aliqui Notarii non ignobiles à quodam Patre Nostræ Societatis, qui id mihi retulit, de hac re consulti.

DUBIUM INCIDENS.

An Ecclesia obligetur revendere Censum cum prædicta cessione translativa lurium.

17. Nec obligari Ecclesiam, nec sine Pontificis facultate posse validè, quia illegitimè alienaret bona Ecclesiastica, contendit P. Tancr. in q. moral. t. 1. tract. 2. §. 109.

Nihilominus assero, & validè posse, obligari. Ratio est duplex: Primò, quia Ecclesia non facit contra prohibitionem non alienandi bona, quando alienat ex necessitate & non ex voluntate, sed in casu, de quo agimus, alienat ex necessitate, & non, &c. ergo, &c.

Major pater, quia quoties in Iure prohibetur alienatio, non venit necessaria, sed tantum voluntaria: & meritò, quia Pontifices noluerunt per prohibitionem præiudicare luri aliorum, nam propterea, ita passim firmant Doctores, Bordonius tom. 1. resol. 27. de alienat. rerum Eccles. num. 6. id probans ex l. Alienat. ff. Famil. Ercl. c. 6. t. 3. contr. 26. num. 10. allegans alias leg. Roram Romanam, Surdum, aliòque plures: item eodem sequens refert Tiraquell. de retract. §. 1. Glossa 14. num. 11. & plures denique, Arias de Mesa lib. 3. cap. 26. num. 21. aliique.

18. Minor autem probatur evidentè ex dictis à num. 9. ubi ostendimus, eius modi revenditionem translativam luri esse necessariam, ex æquitate, & ex iustitia iuxta requisita à Summo Pontifice; ut etiam hinc possumus contendere pro dicta revenditione adesse iam Pontificis concessionem. Lege Bonacin. de Alien. Bon. Eccles. quæst. unic. p. 2. num. 10. qui inde in simili existimat Retrovenditionem non esse alienationem veritam Ecclesiasticam, quando pactum retrovendendi positum est in prima venditione, quia tunc retrovenditio non est novus contractus alienationis, sed est impletio contractus prioris. Certè similis est, ne dicam idem, casus noster.

19. Secunda ratio nostræ assertionis ducitur ex eo, quòd Ecclesia obligatur acceptare pretium sibi ablatum, unde extinguatur census; id, quod omnes sine controversia fatemur. Iam hinc sequitur, quòd, si ipsa cedat, prædicta lura, nihil gravetur, nihil de suo amittat, nihil damni patiatur. Iam enim ipsa extincto, censu, quem tamen extinguere obligatur, nihil amplius habet, quod amittat, seu in quo gravetur. Si ergo in nihilo grava-

tur, sequitur rursus, ut non prohibeatur ea lura cedere. Probatur sequela, quia ab illa alienatione prohibetur Ecclesia abstinere, quæ ipsam gravat, ut habet Bordonius t. 2. resol. 64. quæst. 4. & alibi, & quidem iure, si enim ipsam non gravat, frustranea esset prohibitio, & imprudenter, imò invidenter Pontifex se gereret, si veller, ut alteri denegaretur, quod sine Ecclesiæ gravamine concedi posset.

20. Confirmatur primò postea assertio; quia ex præhabita consideratione hæc nostra lurium cessio non est vocanda, nec censenda alienatio, nisi valde æquivocè, & improprie: nam alienatio in re nostra est distractio aliquis boni ab Ecclesia; sed hæc nostra lurium cessio, nihil boni distrahit, seu tollit ab Ecclesia, ut dictum est, ergo, &c.

21. Confirmatur secundò, eodem Bordonio tom. 3. contr. 26. quæst. 1. num. 5. qui cum illud (redimere potest) positum in contractibus censuum, intelligat non de extinctione dumtaxat, sed de venditione cum translatione luris, ita pro nobis docet: Censui inquit, habet hoc speciale, quod redimi potest; non obstante quavis longissima, & immemorabili temporis præscriptione, & qui habet jus illud exigendi, licet sit Ecclesia, tenetur illud vendere sine aliqua iuris solemnitate requisita in alienatione rerum Ecclesiasticarum. Hæc ille. Notas? Vendere, dixit, non extinguere. Notas iterum? Vendere jus exigendi, dixit, quæ professò clara est assertio nostra.

22. Et vide inconsequentiam contrariæ opinionis, ea enim concedit, posse ad prædictam juris cessionem compelli laicum; at negat posse cogi Ecclesiam, Manifesta inconsequentia. Si enim idèd laicus cogitur, quia sive ex æquitate, sive ex iustitia obligatur, certè ex eadem æquitate, & iustitia obligatur Ecclesia: Nam, & Ecclesia pari modo subditur legi æquitatis, & iustitiæ, ac subditur laicus, sicuti pari modo est Domina census cum iisdem gravaminibus, & pactis, cum quibus est laicus. Et sanè mirum esset, quod jus exigendi censum à prædio, verbi gratiâ, Luciano donatum, vel venditum laico Petro, obliget (postulante debitore) Petrum ad revendendum cum cessione translativa lurium, ut hæc sententia, quam impugnamus, concedit: at idem jus exigendi eundem censum ab eodem Luciano prædio donatum, vel venditum Ecclesiæ, nequaquam ipsam obliget, eodem debitore postulante. Vnde, quæso te, naturam mutavit ejusmodi census, quandoquidem, ut supponimus, cum iisdem oneribus, & pactis ad Ecclesiam pervenit?

Supereft jam rationes adversariorum solvere, quas facile quis ex dictis infringere, & quidem evidentè potest.

23. Obijciunt enim primò, sic: Ius, quod Ecclesia habet exigendi census, seu redditus ab hoc prædio, est bonum stabile; ergo, si illud transfert in debitorem censuum, alienat bonum stabile contra prohibitionem.

24. Confirmatur primò, quia hæc prohibitio, cum sit favorabilis Ecclesiæ, comprehendit quæcumque cessionem lurium in extraneum, ergo, &c.

25. Confirmatur secundò, quia sic adderetur novum onus Ecclesiæ, nam initio fundationis census solum fuit appositum pactum, ut extingueretur census, non verò, ut in debitorem transferretur.

26. Respondeo, nego inconsequentiam objectionis: ut patet ex dictis; nihil enim alienat, quod bonum suum sit.

27. Ad confirmationem primam, distinguo antecedens: Comprehendit quæcumque cessionem lurium in quemcumque extraneum, cum quo nullum præcessit pactum, concedo antecedens: Comprehendit quæcumque cessionem in extraneum, cum quo (seu cum ejus majoribus, vel similibus) præcessit pactum transferendi, nego antecedens. Vnde, & nego consequentiam.

28. Ad confirmationem secundam, nego induci novum onus, jam enim centies dictum est, hæc onus fuisse, sive implicite, sive explicitè positum initio contractus,

et us, imò jam etiam dictum est, non esse onus, facere id, quod tibi non nocet, & tibi prodest.

29. Insuper: At saltem erit onus Ecclesie, quod debitor censuum scientes Ecclesiam posse cogi ad revendendum in translatione dicta jurium, facilius quarent se redimere: id, quod sepius emeret in damnum Ecclesie, quæ, nec æqualem, nec promptum invenire posset censum quem emeret cum pretio sibi reddito.

30. Respondeo, esto, hoc sit aliquod onus, tamen, quia est appositum in erectione ejusdem census, ideo cum patientia tolerandum. Dixi (esto) quia revera, tam modicum, & tam remotum hoc gravamen est, ut non veniat in considerationem, maxime in re nostra; neque enim Ecclesia per prohibitionem alienationis rerum Ecclesiasticarum veretur, ne sit mera, & remota, occasio, & ne se ostendat facilem ad revendendum, sed solum ne revendat; quando res prohibita est revendi, & quando ipsi est voluntarium, revenditionem denegare.

31. Obiiciunt secundò, Doctores passim docent, si prædium vendatur pupillo cum pacto, de hypotheca, non posse fieri hypothecam sine Decreto Iudicis, quia statim, atque fuit prædium in dominio pupilli, cæpit esse sub lege prohibente, ne pupillus sine auctoritate Iudicis hypothecetur, id est, alienationem faceret. Ergo pari, imò maiori ratione, in casu nostro, etiam si pactum præcesserit non poterit Ecclesia hoc pactum exequi sine licentia Pontificis.

32. Respondeo, claras esse disparitates, Primò, In pupillo nocitura supponitur, seu melius timetur erectio hypothecæ: at in casu nostro nihil nocet Ecclesie translatio iuris, de qua loquimur, ut toties probatum est. Secundò, Pactum pupilli cum vendente prædium, est initum inter ipsos privatos, estque speciale inter has personas contrahentes, at in casu nostro est pactum universaliter requisitum à Summo Pontifice pro omnibus contrahentibus, & ut lex publica ab eodem lata, quare sine restrictione servanda. Tertiò Ratio, cur requiratur à Pupillo Decretum Iudicis in erectione dictæ hypothecæ, est parva ætas pupilli, qui non iudicatur, adhuc aptus ex se solo ad contrahendum, & ad discernendas conditiones contractuum. Id quod nihil est in casu nostro.

33. Obiiciunt denique tertiò, auctoritatem cuiusdam docti Causidici, & cuiusdam viri fide digni, assertorium Tribunalis in nostro Regno decidisse, Ecclesiam hac in re, nec debere, nec posse compelli.

34. Respondeo, Tunc id ita fortasse fuisse decisum, quia probabilis visa fuit illa opinio. Sed hodiè, quando rationes iam sunt diligenter expensæ, tertè in favorem nostræ, hoc est, veræ sententiæ erit, pronuntiandum.

§. V. Tertia conditio Censui in Sicilia, ut pensio non excedat decimam pretii.

1. Tertia conditio est, ut non constituantur census, nisi ad rationem unius pro decem, seu ad rationem decem pro centenario, id, quod iussit Pontifex, ne, si amplius censuarii dare deberent, facili in paupertatem dilaberentur.

Quoniam, præter Carolus V. in Germania, & Philippus II. in Sicilia, & Clemens VIII. pro statu Ecclesiastico auxerunt pretium census, modo, quo supra dictum est, idè statim oritur difficultas, an, si Siculus, cui iam concessit Nicolaus emere censum ad rationem decem, pro centum, & cui Philippus negavit ut sic emeret, eum solum velit ad rationem quinque pro centum, an, inquam, possit Siculus in conscientia (nam in foro externo Rex, seu illius Iudex ipsum sine dubio condemnaret) licitè, & validè emere ad rationem pluri, quàm quinque pro centum, puta ad rationem sex, septem, decem, &c. De hoc supra, c. 4. §. 3. n. 3. & c. 6. §. 2. n. 8. bis dictum est, id tamen iterum hic, quasi in proprio loco est discutendum.

2. Et quidem primo aspectu, posse videtur, quia non

potuit Princeps restringere id, quod Summus Pontifex concessit.

Nihilominus respondeo, non posse. Ratio est, quia Nicolaus V. solum permittens declaravit, ut ex supra bis supra, c. 6. §. 1. n. 2. positum apparet, non fuisse censum emere censum in Sicilia ad rationem decem pro centenario. Ceterum non ademit à Rege auctoritatem, & providentiam, quam habere debet decem pro centum, & consequenter pretia census, id, quod in creatione census, notavi superius, l. 1.

3. Et certè inter alia onera supra dicta, censuum onus est facultas emptoris sibi adjudicandi prædium ad discursum, quando pensio à venditore accipitur: De qua re plurius mox dicetur §. 7.

Adde aliam rationem ex generali doctrina, quia pretia rerum crescere ex copia ementium: Cuiusmodi multi, penè sine numero sint, qui emunt ejusmodi census in forma Bullæ Nicolai, mirum non esse debet, majorem nunc pretio esse dignos. Quare Rex, ad id pertinet decernere rerum pretia, rectè iudicavit, quod habere potuit, nunc, in tanta emptorum copia, quæ tunc fortè non judicavit additis oneribus prædicti ejusmodi iustum pretium esse debere ad rationem quinque pro centum. Quod autem etiam in venditione census valeat, ad majus, vel minus pretium emendum, emptorum parvus, vel magnus numerus, de Lugo d. 25. de iust. n. 200. & favent omnes.

4. Quando autem num. 3. asserti, non possunt, nec licitè, nec validè. Non licitè, quia pensio, quando sunt à Principe taxata, obligant, ut illi visibiliter serventur, quemadmodum alibi dictum est. Non validè, quia Rex Philippus nullas redditus censuum in posterum creandos, si superent prædictam rationem, cuius verba irritantia contractum majorem pretio factum hæc sunt, In 2. tom. pragmat. Reg. Sicil. tit. 4. p. 3. mat. 3. de Cens. juxta form. Bullæ.

5. Ordinamo, è comandamo, che di quæ immo, si possa in detto Regno di Sicilia imporre, creare, tuire, ne fondare di novo rendita nessuna di congiugationi, o Censi redimibili, ne ricattare a prezzo di vintimilia il migliaio, che è il livello, di cinque per cento, è che li contratti di censo, o Censi, che d'altra maniera si faranno, sono nulli, o di nullo valore, & effetto, (nota irritantia contractus) è non si possa per virtù di quæ immo, dare, ne recuperare in giudicio, ne fora, più in detta regione, è rispetto.

§. VI. Quarta, seu ultima conditio Censui in Sicilia, ut possint apponi pacta ad arbitrium contrahentium.

1. Valdè notabilis, & ampla est hujusmodi concessio, quia in aliis Bullis multa prohibentur, ut ex Superioribus constat. Sed in nostro Regno possunt adijci contractui census, ex vi illius concessionis, omnia, & quæcunque pacta velint contrahentes, dummodo (ut semper supponitur) apponantur quæ sunt conformia juri naturæ, ad quæ nihil aliud requiri, nisi, ut servetur æqualitas gravaminis competitur, & pacta non sint inter se contraria, notavi cum dicto supra, cap. 4. num. 1. initio.

2. Atque hinc fit, ut quando in Sicilia apponitur census (& solet quidem semper) ut si censuarius solvat pensionem, possit censuista prædium sibi adjudicare, non exultimetur esse illicitum census, sibi adjudicare, non enim est contra naturam contractus, quia illud nullo modo destruit naturam contractus, & ex alia parte non videtur esse illicitum, quod censuarius onus imponatur venditori, quia supponimus censum onus imponatur venditori, & tunc possit pensari aliunde ejusmodi gravamen, & tunc possit didam Philippi Pragmaticam maxime conspici, ut eo, quod emptor non acquirit pensionem, nisi ad rationem quinque pro centum, ut supra vidimus. Nihil

etiam est illicitum ex alio capite injusto, quia etiam supponimus, illud non apponi, propter quancunque modicam pensionem non solutam, sed propter multas, quae possunt aliqua tandem ratione attingere dimidium valoris praedii, modo mox explicando, & supponimus etiam, poni in penam mod. ratam per Iudicis sententiam instigendam, ob culpam potestis, & nolentis solvere censum, ut *supra*, cap. 4. §. 4. & hoc eodem cap. 6. §. 1. n. 6. vidimus. Non denique est illicitum ex lege positiva, quia jam concessit Nicolaus V. posse poni quancunque pacta iusta, &c.

His in genere praebitis, ad aliqua scitu necessaria de hac adjudicatione progrediamur.

§. VIII. An possit quis, si pensionis habita à Domino censu, sibi adjudicare, hoc est, auctoritate Iudicis sibi appropriare praedium censui subiectum?

1. Non ratio putat, quando censuarius, id est, debitor censu, sive ob paupertatem, sive propter aliud, non solvit pensiones censuistae, id est, creditori debitas, dictas pensiones solvit alius tertius sua pecunia, cui tertio dictus censuista, qui est Dominus, & creditor censu, cedit totum ius, quod ipse habet in dictum debitorem, & in quancunque bona obligata, vel hypothecata suo censui. Postquam autem ejusmodi tertius obtinet hoc ius propter multas pensiones à se solutas, petit, & obtinet à Iudice, ut sibi attribuantur illa bona loco censuistae, à quo ipse tertius ius habuit. Quaestio igitur est, an id valide fiat, & licite?

2. Respondeo, supposita aequalitate debiti, & valore praedii, seu boni adjudicati (de qua re mox §. seq. fuse disputabimus), Respondeo, inquam, valide, & licite fieri, ut ab usu ipso communi in Regno videmus approbati. Et ratio est manifesta, quia ex una parte censuista, quando ei non solvantur suae pensiones, habet hoc ius adjudicandi sibi praedium, ut diximus §. praeced. num. 2. & ex alia, idem censuista, utpote dominus talis Iuris, illud cedere alteri, non prohibetur.

3. Hoc profecto facile est. Verum, hinc insurgit molestissima difficultas: An scilicet, si Tertius hic, non quidem sua pecunia, sed pecunia ipsius censuarii solvat aliquot pensiones censuistae: quot sufficit ad adjudicandum praedium? An, inquam, hic Tertius submissus, qui solvere, vel Famulus, vel Ancilla ipsius Censuarii, vel fidelis amicus, licite possit acquirere idem ius, & sibi bona illi, v.g. praedium adjudicare, & adjudicatum donare ipsi Censuario, qui jam in postea possidebit, quasi per Donationem praedium idem, quod antea possidebat, & quia non est extinctus Censu (cum adjudicatio processerit solum ob pensiones annuas, seu fructus praeteritos non solutos, sibi que ille submissus censum sibi, ut loquimur accolerit) ideo idem Censuarius possidebit etiam in postea praedium Censui. Et consequenter suas faciet ejusdem Censu pensiones, seu fructus eo modo, quo sibi eas fecisset Tertius. Vides artificium? Si Censuarius ipse, qui est debitor, nomine suo Censum solvisset, nihil Iuris acquisivisset solutio, sed solum plenè per ipsam satisfactionem fuisset Censuista. At quia solvit ille Tertius, qui debitor non erat, ideo potuit, ex Iure sibi concessio, praedium sibi a judicare, ut pecuniam solutam recuperaret.

4. Respondeo, Nunquam mihi persuadere potui, licite, & iuste fieri à sciente fraudem, ejusmodi artificiosam collusionem. Primum, quia est contra Iustitiam commutativam. Secundò, contra Iustitiam legalem, seu bonum publicum. Tertio, contra virtutem Religionis.

5. Probatur primum, nam tunc censuista, vel quancunque sit, per hereditatem, aut ex alio titulo est Dominus censu, & cui debentur à censuario pensiones, tunc, inquam, censuista nullum ius dare ipsi Tertio valet, unde ipse Tertius nullum ius acquirere potest. Quare, si cum illo apparenti Iure sibi postea adjudicabit praedium, injuste, & invalide ipsi censuario rem illam donabit, &

censuarius rem alienam, si eam accepit, possidebit injuste.

6. Quòd autem censuista nullum ius dare valeat illi Tertio, ubi est sita tota vis argumenti, luce ipsa clarius mihi videtur, si solum animo penetretur huius negotiationis fraus. Nam censuista nullum ius habet adjudicandi sibi praedium censui subiectum, quando censuarius illi solvit ex sua pecunia pensionem, quia pactum, seu pena adjudicationis est adnexa non solutioni, id est, tunc habet hoc ius adjudicandi sibi praedium censuista, quando censuarius non solvit, cum possit, ut vidimus n. 1. At in casu, de quo est sermo, jam censuarius verè, & re ipsa ex sua pecunia solvit; ergo non remanet in censuista ius quod illi Tertio possit cedere.

Neque dicas: Potuit censuarius mutare, & fortasse mutuavit hanc pecuniam tertio illi, & sic ille tertius pecunia propria pensionem solvit; Ne id dicas, inquam, Primum, quia verè censuarius non mutat. Id certè patet, nam pauperi famulo, vel ancillae, immò etiam homini diviti nemo mutuat sine securitate, aut pignore, aut dejussore: quae omnia longè absunt à casu nostro. Secundò, Profectò non nisi sicte mutuat, qui mutuat volendo, & intendendo, sibi deinde donari fideliter praedium, & omne ius acquisitum, vel acquirendum ex illa pecunia.

7. Confirmatur nostra doctrina, nam, quando censuarius potest solvere pensionem, & non vult, nullum debet ex hac injustitia commodum reportare: at nunc potest solvere, quia jam habet pecuniam, quam numeret illi tertio, & tamen non vult ipse solvere pensionem; ergo qua ratione reportabit illud commodum acquirendi praedium?

8. Iam quod id sit contra Iustitiam legalem; Probatur, quia quando censuista sciens fraudem, cedit per publicum Notarium illud ius, quod ut diximus, non habet, idque regulariter sub iuramento (de quo mox) & quando deinde censuarius, atque ille tertius per publicum Iudicem exigunt, & acceptant adjudicationem ex nullo Iure in conscientia procedentem, non solum peccant contra Iustitiam commutativam sub restitutionis onere, ut dictum est, sed etiam contra Iudicia, & officia publica, dum per publicos actus, & scripturas ad solvendas, & palliandas suas fraudes utuntur Iudicibus, & Notariis officiis; ergo etiam peccant contra Iustitiam legalem. Nam propterea, quando Iudices, & Notarii iniquum hoc stratagemata advertunt (quod facile adverti ab iis potest, quando ille tertius submissus est pauper, vel, si est dives, quando apparet nil ad ipsum attinere solutionem illam) peccant mortaliter contra eandem Iustitiam legalem, scienti, quia cooperantur injustitiae commutativae, peccant item contra commutativam, & subeunt etiam ipsi restitutionis onus.

9. Dixi autem (sciens fraudem, à sciente fraudem, &c.) nam, si quis ex dictis nesciat, nec sit dubium, quod fraudes illae adsint, potest, & debet judicare non adesse quia delictum nunquam praesumendum est, & tunc (factis tamen diligentibus ad veritatem ascendant) poterit is sequi doctrinam datam n. 1. & 2. quia tunc prudenter putabit, illum tertium solvere censum ex pecunia propria.

10. Dices: Vel loqui possumus de censuario, qui non vult solvere immediate pensionem, nisi mediante illo tertio, & tunc peccare censuarium, concedatur, quia cum habeat pecuniam, quam solvat, teneaturque ipse eam solvere, perperam agit, non solvendo, unde & perperam tertius cooperando cum ipso. At censuista videtur excusandus, quod coactus à suo interesse, id est, ad suas pensiones recuperandas, cedit illi tertio ius suum; supponimus enim illam tertium non soluturam, nisi ejusmodi ius ipsi cedatur à censuista.

11. Respondeo, non solum censuarium, & tertium illum, sed nec censuistam posse per hanc tuam considerationem excusari. Ratio est, quia ad suas pensiones recuperandas, non potest censuista vendere id, quod non habet, sicuti non posset idem censuista, ad recuperandam suam pensionem

A a

fructum, vendere equum, v. g. meum illi tertio, quia censuista nullum ius habet ad equum meum. Cum ergo censuista, quando ei solvitur sua pensio ex precibus censuarii nullum profus ius habeat, seu nullum ius ei remaneat, quid cedere, seu vendere alteri poterit? Quoniam autem tunc solum (præciso alio inconveniente) possit censuista, vel quilibet alius contrahere equum meum, quando extrema necessitas illum ad hoc urget, in qua necessitate omnia sunt communia (præcisè tamen quantum sufficit ad extremam necessitatem sublevandam) ita in casu nostro, &c. Sed quæso te in nostro casu, quando tanta necessitas?

12. Denique tertio, Quod prædictum artificium sit contra virtutem Religionis, probatur: Nam in eo contemendo, semper solet intervenire iuramentum, quo censuista jus suum cedit illi tertio, & quo hic tertius donat prædium censuario. At qua veritate possunt ipsi jurare, vendere, vel donare ius, vel prædium, quod ut probavimus, suum non est.

13. Nonnulli prædicta iuris ficta (ut ego merito appello) cessione utuntur ad finem excludendi alios creditores. Exemplo rem facile intelliges: Petrus, v. g. emit prædium subiectum tribus, v. g. Censuum obligationibus, propter quas dictum prædium debet Titio, v. g. anteriori decem annuos aureos, alii posteriori, v. g. Caio, alios decem, Sempronio denique magis posteriori decem item alios. Petrus ergo submittit aliquem si delem hominem, cui numerat decem aureos, quos homo hic solvit Titio anteriori, sibi que accipit cessionem Iurium à dicto Titio contra prædium possessum à Petro, idque continuat per multos annos, nam postquam summa soluta sufficit ad prædium sibi adjudicandum, illud sibi homo ille fidelis adjudicat (fidelis quidem homini, sed infidelis Deo) & ut potè qui illud acquirit ex vi census anterioris, excludit Caium, & Sempronium posteriores, prætextu, quod pro illis nihil remaneat fructuum dicti prædii, & prædium sic liberum à se acquisitum donat dictus homo fidelis Petro.

14. Affero, hanc negotiationem esse injustam, propter dicta in præcedentibus. Adde, si prædium illud ab initio (ut debet prædium) erat sufficiens, & nunc est etiam fortasse sufficiens ad omnes tres pensiones solvendas, quo iure, possunt hac arte excludi Caius, & Sempronius? Vel certè, quo iure potest ipsis difficillima reddi solutio suarum pensionum? Quod si prætendatur non esse sufficiens, ear non relinquatur cuique suum ius experiendi, an omnes possint habere suas pensiones, vel portionem saltem aliquam in anno fortasse aliquo fertili.

Per hanc occasionem querimus, quid in conscientia de quadam simili Cessione in favorem Censuarii?

15. Sensus quæstionis est, An, si ipse censuarius possit illor prædii pensionem tibi censuista solvens, requirit à te, ut ipsi cedas tuas actiones contra alios quoscunque. An, inquam, licitè ille requirit, & tu cedas item licitè?

16. Respondeo, esse bene distinguendum: Quando enim is fundavit censum, seu suum prædium subiecit censui tibi solvendo, vel (dum dictum prædium sibi adjudicavit, seu emit) sibi eidem censum illum (ut dicimus) accollavit, hoc est, solvere promissit, dico, nec licitè ipsum posse requirere ejusmodi cessionem, nec te illi cooperari cedendo (idem de hæredibus, qui Antecessoris personam representant) Ratio est, quia, si is fundavit censum, jam habuit pecuniam correspondentem valori census; si verò sibi illum accollavit, vel emit, jam tantò minoris habuit prædium, quantum importat debere solvi talem censum. Ergo cum ipse sit abundè satisfactus, non potest amplius petere prædictam cessionem; sic enim acquireret ius ad iteratam satisfactionem ex vi dictæ cessionis; nam quando fundavit, vel accollavit, vel emit sibi censum, fuit jam, ut dixi, satisfactus: quare, si ex vi hujus cessionis posset petere eandem sum-

nam ab alio, certè esset, velle iterum satisfaci. nulli ceteri subiectum is habuit, hincque censuista, si deinde illud prædium inveniretur subiectum alicui censui tibi solvendo, & de facto is tibi ipsum solveret, justè requireret cessionem, illamque ei tu ex iusticia faceres: nam tunc debet ius possidendi liberum, ut supponimus, & censuista prædictum prædium; unde, si pro ipso tibi aliquid solvere posset ab altero, qui censum solvere debet, justè poterit ab altero, qui censum solvere debet, petere. Et quidem, si bene advertis, hac iuris cessione eadem est, similis, ac dicta n. 1. & 2. est enim si tertius solvens sua propria pecunia, quam debere ab ipso antea, placet certè non est.

18. Dixi autem (contractu oneroso) si quis lucrativo, si attentè consideres, est eadem, vel limitatio, ac si ipse censum fundasset, vel sibi censum vendidisset, nam propterea iusta tunc cessione non effectus tarius enim, ut alibi dictum est, obligatur solvens ad rei donatæ sine spe recompenationis.

19. Inquires: An si tibi hic possessor, solvens ipsi Domino census pensionem, possit licitè à te petere, à habere cessionem prædictam, quando emerit, prædictum francum, & liberum, ita in eodem casu cum si hoc prædium, possit supponere illum tertium si delem hominem, fiat cessione modo prædicta?

20. Respondeo, nequaquam posse. Ratio est, quia possessor solvens suis propriis pecuniis, quas nunc debet non est defraudandus iure, quod possit illa recuperare, est enim, ut in d. d. inveni, tunc ferè casus idem, quod est n. 3. At illi tertio, cum ipse tertius non habet, nec potest ullum ius. Multò magis, quia solvens solvens prædium censui subiecit, cum sit solvens pensionis de bitæ Domino census, nullum effectum potest post se contra ipsum censum, prædiumque censui subiectum; at, facta tertio, valde notabilem effectum potest relinquere: posset enim ipse tertius jam cessionem prædicare sibi totum prædium, vel ejus partem, de se remanent inconvenientia dicta à n. 4.

§. VIII. An adjudicatio, que fieri consuevit in Regno Sicilia sit iusta?

Præmittuntur aliquæ necessaria ad quæstionem intelligentiam.

1. Dominus census Bullæ nostræ Regni adjudicator, seu per iudicis sententia appropriatur sibi potest bona suo censui subiecta, seu, ut Græco vocatur, quæstionem, hypothecata. Ad quod duobus procedunt quæstiones. Primò, lædendo censuarius supra dictum, quæ læsio in hac materia vocatur enormissima. Scindendo eundem infra dimidium, quæ saltem vocatur læsio non enormissima, nam, quando nulla est læsio, cum ex parte adjudicatio sit iusta, de ea hic agendum non est. Quomodo autem intelligatur hoc (ultra, vel infra dimidium) passim docent Doctores, ut Lessius, c. 21, num. 2, Fagundus, l. 5, de contr. c. 40, n. 2. Castropala de iust. comm. l. 2, p. 17, §. 1, n. 3. breviter autem sic habet Lessius, l. 2.

2. In foro externo non datur actio ei, qui emittit, vel vendendo vilius, non est deceptus ultra dimidium iusti pretii, v. g. si agrum tuum, valentem nunc centum libris, vendas septuaginta, vel sexaginta, vel etiam quinquaginta libris, non potes intentare actionem ad rescindendum venditionem, aut resumendum pretium, quia non es deceptus ultra dimidium iusti pretii, scis autem, si vendidisti prius ultra dimidium iusti pretii, emas centum quinquaginta octo, vel quadraginta novem, vel minus, modo, si agrum, valentem centum libris, emas centum quinquaginta duo, vel plurius, potes agere, ut, vel rescindatur excessus ille, vel emptio rescindatur; non tamen si emas centum quadraginta, vel etiam centum quinquaginta, hæc rectè Lessius.

3. Permittit autem lex utramque deceptioem, quæ

non est ultra dimidium ad vitandas lites: sed non ita esse in conscientia docet communior sententia cum Sancto Thoma, secundum quam in conscientia foro debet suppleri iustum pretium. Sed quid alii sentiant cum quibusdam limitationibus, seu declarationibus mox dicetur à num. 8.

4. Duo insuper nota. Primum, cum licitum sit, vendere pro supremo, & emere pro infimo, illud pretium, sumendum est respectu venditoris agentis de latione, quod infimus sit, quia emptor iuste potuit eo emere. Respectu vero emptoris agentis de latione, esse sumendum summum pretium, cum venditor iuste potuerit eo vendere. Ita Covar. lib. 2. var. c. 2. num. 3. alique. Id autem dictum est, quando est pretium vulgare habens summum, medium, infimum; nam, quando est pretium legitimum, id est, taxatum à Principe, cum id constat in indivisibili, semper illud sumendum erit.

5. Secundum: Excessus dimidii iusti pretii constituitur ex quolibet minimo, etiam uno dumtaxat obolo, quod dimidio addatur, juxta Textum legis, *L. Hac adjectum plur. De verb. signif. Verum, huic dicto refutatur Fagundez, lib. 5. de contrah. cap. 40. num. 2.* sequentibus verbis *Rebellius res solvit satis esse, quod unus nummus excedatur à dimidio, & inducit sibi pro se Tiraguell. Baldum, Salicetum sed id non credo, quia parum pro nihilo reputatur, nec de minimis juxta Prator. Arbitrio ergo Iudicis id committitur, quem oportet habere favorabilem in hoc, & similibus negotiis arbitrariis.* Hec Fagundez, sed certe praxis nostri Regni in adjudicationibus est, ut semper Iudex judicet juxta dictum Rebellii.

Adjudicatio enormissimè non ladens, an sit licita?

6. His positis. Affero primum, in posteriori casu, id est, si Dominus pensionis adjudicavit pradium censuarii, illum enormissimè non ladens, ladens nimirum, dumtaxat infra dimidium, ipsum esse tutum in conscientia, ac iuste pradium illud sibi eo modo legitimè adjudicatum possidere, ejusque fructibus tanquam legitimum Dominum sui posse. Ratio potissima est, quia ejusmodi adjudicatio fit ex vi pacti appositum in contractu creationis census, per quod conventum cum censuario fuit, ut in casu negatæ solutionis pensionum, venderetur pradium in latione, seu, ut loquimur, in subhastatione ad discendum ultimo emptori plus offerenti. Quod pactum apponi semper solet, & quidem in censu, de quo loquimur, quia Nicolaus V. concessit Sculis, in creatione census posse apponi quæcumque pacta.

7. Quod autem hoc pactum sit iustum; Probatur primum, quia ex una parte non est destructivum contrarius census, ut ex se patet, & ex alia, si adest venditori census aliquod gravamen, iam compensatur ex multis, quæ (ut supra diximus) sunt ex parte cap. 4. §. 4. & hoc idem cap. 6. §. 1. num. 6. emptoris, seu Censuistæ. Secundum, quia si non esset iustum, non posset in conscientia Iudex in vim ipsius procedere ad sententiam adjudicationis, ne in foro quidem externo, quia non posset licitè uti pacto inito contra Iustitiam, & tamen quotidie videmus illum sine scrupulo procedere, & cum scrupulo injustitiæ si non procederet. Quod si etiam procedit in enormissima latione, de qua mox non absolute procedit, nam, ut dicimus paulo post semper relinquit locum Beneficio gratiofo. Tertio, quia praxis tot annorum, per quam ejusmodi pactum palam coram Notario, & Testibus semper apponitur, clarè ostendit, id non esse illicitum.

8. Confirmari potest assertio nostra ex doctrina Excobari Corro, in tract. Trib. select. tract. 1. de utroque foro, casu secundo, art. 5. num. 36. Lege item Tancr. part. 2. quest. Mor. Tract. 5. quest. 64. n. 19. qui non solum in subhastatione, nec solum præcedente ejusmodi pacto, ut res ad Discendum vendantur, sed etiam absolute, docet, ementes vel vendentes cum latione dimidium non excedente

esse tutos in conscientia. Et quia hæc doctrina ad nos maxime facit, breviter subdo ea, quæ ipse pluribus ad facilitatem congerit. Sic ergo l. c. de cec.

9. Constantè asserimus, hanc propositionem probabilem esse: *Leges Civiles, & Pontificiæ, ut sustinent contra emptiones, & venditiones, locationes, & cōductiones, & similes (id est similes emptioni, non vero alios, v. g. solutionis dotis, legati, census, &c.) prius in pretio, vel mercede, & c. intercedat, vel infra, vel supra iustum pretium, vel mercedem, dummodo dimidium non excedat, sunt iustæ. Et accepta prout debent, nempe deficiente omni dolo, fraude, & falsa asseratione, etiam procedunt in foro conscientia. Et venditor pro majori, & emptor pro minori iusti pretii cum his conditionibus tutus manet in utroque foro. Semper intelligitur, modo nesciat contrahens pretium, & rem. Quod ultimum advertit pro Pueris, Mulieribus, Ræsticis, si fortè ob levitatem, vel incertiam involuntariè agant.*

10. Hanc propositionem probat hic Auctor duodecim argumentis. Primum, quia talis est praxis ementium, & vendentium.

Secundum, quia sic non permittunt solum, sed disponunt, & positivè concedunt Leges Civiles, quod latè ipse prosequitur.

Tertio, quia pacta debent servari, quando abest fraus, & dolus: at in casu nostro bona fide pactum inter venditorem, & emptorem, ut si hic pecuniam illam det, recipiet rem.

Quarto, quia sic decernunt positivè, nec solum permittivè Leges Canonice; quod probat item ipse pluribus.

Quinto, quia, quando concurrunt duo præcepta, illud quod est majus, seu gravius servari debet, at in nostro casu duo præcepta concurrunt. Alterum: *Pacta debent servari.* Alterum: *Inter rei valorem, & pretium debet intervenire æqualitas.* Sed majus quid, & gravius est pactum, ut definitur l. 2. de pactis, & alibi: ergo hoc debet servari.

Sexto, quia doctrina communis est, legem posse transferre dominia rerum in alium, sed in casu nostro factum est à lege, & quidem positivè, ut ipse ex legibus probat; ergo &c.

Septimo, stante voluntate, & scientia contrahentium sine dolo, & fraude, nulla est injustitia: præsumuntur enim invicem sibi remittere; ergo nullum peccatum, nullaque restitutionis obligatio.

Octavo, quia, si esset injustitia, leges non approbarent undequaque, & absolute lationem dictam in pretio, si eunti non approbant lationem in ipsa re vendita, qua quis, verbi gratia, loco decem mensurarum panni vendit, daret novem.

Nono, quia id probat illud (naturaliter) positum in l. item si. §. quemadmodum: *Naturaliter* (inquit dicta lex) concessum est, quod pluri sit, minoris emere, quod minoris sit, pluri vendere, & ita invicem se emptores, & venditores circumscribere, id est, decipere.

Decimo, ex doctrina Theologorum, qui id concedunt in subhastatione, at ex legi sunt rationes extra illam.

Undecimo, ex doctrina plurium doctentium, si læsus sciat rei valorem, nullaque fraus interveniat, nullaque levitas, &c. alterum contrahentem tutum esse in conscientia. Hos Doctores præter illos, quos citat, dictus Excobari, vide apud Dian. p. 5. r. 14. ref. 38. agentem ad emptionem, & vend. Alcarum, & Taxillorum in domo ladentium.

Duodecimo, quia opposita sententia est causa inquietudinis conscientia, & scrupulorum propter frequentissimam varietatem, quam fortiuntur in dies, immò horas, pretia rerum.

11. Hæc ille, quæ pluribus, & sanè latissimè prosequitur atque pro hac opinione citat num. 204. plurquam 40. Doctores.

12. Ex qua doctrina sic formatur pro casu nostro argumentum: Quoties in communibus venditionibus, & emptionibus læsio non est enormissima, nō fit ex sententia hujus Doctores injustitia; sed in nostra adjudicatione,

A a x de

de qua nunc sermonem habemus, quæ tandem reducitur ad emptionem, & venditionem, non adeo laesio enormissima, prout de illa loquimur; ergo, &c.

13. Confirmatur, quia, in nostro casu, dum iudex publicus expedit adjudicationem, non permittit solum, sed positive se habet, transferens dominium; id quod, præter alias rationes efficaciores, confirmant etiam argumenta modo dicta ab Excobor. Quæ enim probant, iudicem in emptionibus, & venditionibus dominium positive in alios transferre ob bonum publicum, ne sint lites, vel ob aliud, multo magis idem probant in casu nostro, ne scilicet, ob avaritiam debitorum, credita ex censu remaneant inexacta.

14. Nonnulli acriter contra nostram doctrinam invehuntur, quasi dicamus posse nos pretio injusto, per adjudicationem, rem alienam facere nostram; sed prorsus nunquam id dicimus, asserimus enim, illud esse pretium iustissimum, tum quia est pretium, quod habetur iuste in subhastatione, ad quam subhastationem consensit debitor in pacto initio in fundatione census, ut sæpe dictum est, tum quia etiam extra subhastationem esset iustum pretium illud, de quo loquimur, vel certe à venditore voluntarie remissum, ut modò dixit Excobor, tum quia id fit ex mandato Principis in casu nostro, qui princeps potest transferre dominia, &c.

15. Obijcies primò, At in adjudicatione, de qua nobis est sermo, adeo involuntarium, neque enim, nisi coacte id patitur censuarius.

Respondeo, non quidem coacte sed maxime voluntarie hoc censuarius patitur, quia, per maximam libertatem, consensit in pactum illud, quando vendidit censum, ut ex dictis patet.

16. Obijcies secundò in jure *L. A. D. Pio, §. Pignora, ff. De re judicata*, communi præcipitur, ut quando pignus à Judice addicitur creditori, debeat, præcedente æstimatione vendi, etiam si vendatur sub hasta. In nostro item jure Siculo in *Capitulo Rituum, v. Et data quæ est n. 112. & 113.* conceditur, ut possit creditor, saltem in aliquo casu, accipere dumtaxat, pignus valens, id est, ultra summam sui crediti, lucrari possit insuper quartam partem dictæ summæ ex ea re, quæ vendenda fuisset sub hasta, sed præcedente item æstimatione; ergo in nostro, & in communi jure debet pretium rei esse, quanti illa verè se valet; ideo enim præcedere debet æstimatio, licet deinde concedatur dicta quarta pars: At in adjudicatione, de qua loquimur, nulla præcedit æstimatio; ergo semper injustum erit, sic vendere, vel emere.

17. Respondeo; quæ dicta sunt in Majore, rectè procedere ex jure communi, & Siculo in cæteris, in quibus nullum adeo pactum ad discursum, seu ad subhastationem, per quod renuntietur prædictæ æstimationi præcedenti. Sed in nostra adjudicatione notanter huic Siculo, & communi juri in fundatione census renunciatur, præsentem, approbante, & exequente Principe. Cur ergo, urges ea jura legitime renunciata? Juribus autem, quæ sunt ad peculiarem cujusvisque utilitatem, quemlibet renunciare posse, ne ipsi quidem adversarii dissentiant, multo magis ipso Principe consentiente.

18. Obijcies tertio: Aliqui injusta onera, injustaque debita fingunt, ut adjudicatio per fas, vel nefas procedat; Vel fraudes in subhastatione committunt, removendo licitatores, &c. ergo saltem ex his capitibus manifeste committitur injustitia.

Respondeo. Hi certe non sunt tolerandi: Verum, malitia illorum nequaquam ei officere debet, qui sincere remedia à jure, & à justa conventionione concessa sine fraudibus usurpat.

19. Obijcies quarto: De natura subhastationis est, ut concurrant plures volentes emere. Id, quod non est in nostra adjudicatione, ubi sunt quidem proclamationes in foro, sed, vel coram paucissimis, vel nullo emptore pretium re vera offertur.

Respondeo primò, satis esse creditori, si nulla fraude

& sincerè curet faciendas publicas proclamationes rerum per accedens est, ut nulli appareant licitationes.

20. Respondeo secundò, Debitores iam facti communiter in hac licitatione immobilium rationem, veluti ejusmodi licitationi, sic communiter usurpari licitationem fundatione census consenserunt; ergo emens non injustè emit; volenti enim & scienti non injuria ab eo, qui sine fraude procedit.

Has paucas objectiones attulisse, & diluissè, suffraganeam cæteras poterit quilibet ex dictis, & dicendis difficulter elucere.

21. Verum, non est hic omittendum quid dicit Diana, *part. 4. tract. 4. ref. 12.* & quid ejus summa: *Ita (inquit Diana timide favens nostræ secundæ) Lector, cogita, an excusare possis adjudicationem, quæ fieri solent in hoc Regno ex pacto vulgò dicto à D. D. dummodo sine fraude, & non ultra dimidium justis pretiis efficiantur; nam in tali casu illa bona venduntur sub hasta, & ad vocem Prætoris; ergo si sine fraudibus, & cum justis pretiis requisitis emuntur intra dimidium justis pretiis talis emptio justa, & emptor non tenetur restituere, ne rem, neque fructus, ex rationibus; & auctoritate D. D. asserentium, merces ultroneas non solum esse, sed etiam parte, & de hoc non est dubium, verum etiam pro emenda. Ita Palatini, Chetani, Megala, Rebellini, Sales, &c. sed bona, quæ venduntur sub hasta, ubi venduntur bona, & decet Molina, Bordonus, & alii, ergo licet ipsum non pro medietate, & ideo, ut dixi, tu cogita. Hæc Diana.*

22. Quibus summa Dianæ v. *Pretium n. 3.* addidit de suo in hunc modum: *Sed obstat prædicta legis Alphonsi, quam dicunt de pignus valens, in qua variis diminutio in adjudicationibus taxatur. Hæc illi.*

Sed Regem Alphonsum loqui de adjudicationibus pro quibus non adeo pactum ad discursum, ipse declarat fieri fateretur, & nos innuimus n. 17. Quæque & debebat hujus summæ Auctor, hoc de suo tempore addere.

Adjudicatio enormissimè lædens, an sit licita?

23. Aliter secundò: In priori casu, quem diximus nimis, si Dominus pensionis adiudicavit huiusmodi censuarii, illum enormissimè lædens, nimirum supra dimidium, ipsum non esse tutum in conscientia, & quod prædium illud possidere, fructusque percipere, &c. quia pactum, in quo fundatur adjudicatio, quædam est enormissima læsio, cum sit nimis onerosum censu venditori, & nimis prodigum (verbi gratia) si rem infra dimidium justis pretiis, quod semper fuit in jure existimatum intolerabile damnum) pactum, in quo, contra bonos mores, bonumque publicum est, datur occasio de pauperandi, atque adeo illicitum, & non tolerandum, nec ementi conferens ullum jus, cum sit ipsius. Rectè ergo in Textu C. cum casum, C. de donationibus, *De Emptione & Venditione*, irritatur contractus Emptionis, & Venditionis ultra dimidium justis pretiis, quæ valet centum, emas quadraginta novem, vel tredecim, & quinquaginta uno, etiam si abique dolo, & fraude fiat: Rectè, inquam, si em bonum publicum requiritur, ut dictum est.

24. Atque hinc bene fit, ut, si in ord. n. 1. subhastatione, quæ solet esse rerum mobilium, eadem de pauperandi ratio accideret, ne illa quidem venditio esset justa. Verum, communiter non accidit, quia ex venditione remobilis, non tam facile homo depauperatur. Partem, per distractionem enim rei mobilis solum amittitur res, & paucissimi fructus forte ex illa re, ut ex secunda sequi proveniendi; nam ideo præter hanc rationem, addit alias, quas diximus l. 8. in *Dical. tr. 3. c. 7. §. 4. n. 23.* Hæc enim ibi fuit locutio, quam appellamus: *aliquam rem venditissimam in subhastationibus mobilium posse rem venditissimam*

quanti minoris sine fraude potest. At per distractionem boni fructu ferri, de quo hic nos loquimur, non solutio amittitur res, sed pluri etiam fructus, id est, per consequentes annos perpetuos, ad quos causa ea est depauperandi. Et aliqua quidem adest, sed toleranda, sed parva, imò propter bonum publicum, positivè concessa a nostris legibus in adjudicatione, quando est latio infra dimidium. At certe magna, & intolerabilis, nec concessa, quando supra.

25. Confirmatur nostra doctrina, quia per Beneficium, seu remedium, quod nos appellamus gratiosum, à Protege conceditur censuario, quodcumque ipse censuarius voluerit, actio ad repetendum bona adjudicata, quando invenitur latio enormissima, per quod Beneficium jubet Princeps recognosci à Iudice adjudicationem illam, ut si constet bona adjudicata excedere dimidium pretii, pro quo processit distractio, tunc, soluto debito unà cum legitimo interesse, restituantur dicto eidem censuario bona illa, eorumque fructus, quæ fuerunt adjudicata. Si ergo per iudicem restituantur bona in latione enormissima, signum est illam adjudicationem non fuisse approbatam à legibus, sed solam, ut debitum solveretur, fuisse permissam. At contra, cum illud Beneficium gratiosum non concedatur à Principe, seu à legibus in latione non enormissima (in qua latione solum quadrimestre ad redimendum conceditur censuario, intra quod ipse possit, soluto debito, pro quo processit distractio, recuperare bona adjudicata; nam cæterum, eo quadrimestri elapso adjudicarius legitime, & perpetuo bona illa adjudicata deinceps possidebit.) Cum, inquam, illud beneficium gratiosum non concedatur, satis manifestum signum est, adjudicationem, procedentem ex latione non enormissima, non permittere solum à legibus, sed etiam positivè concedi.

26. Hic ergo nota, quando adfuit dicta enormissima latio, etiam censuarius beneficium illud à Protege non petat, se in conscientia posse solum retinere tandiu prædictum adjudicatum, quoadiu, per perceptos fructus, deductis expensis, tuo credito, ob quod processit adjudicatio, sit satisfactus: nam deinde, etiam ante sententiam, reddere obligaris rem Domino, ne scilicet alienam sine titulo possideas: id, quod, etiam in alio eventu, quando latio non fuit enormissima, peregrisse non paucos, sed certe ex liberalitate scio, quod, ut laudabile consilium ab omnibus excipendum, merito proponi potest.

27. Obijcies: Non apparet disparitas, cur in latione enormissima adjudicatio sit illicita, licita autem in latione non enormissima.

Respondet primò, aliquam disparitatem à me allatam fuisse modò n. 24.

Respondet secundò, verbis iisdem, quibus utitur in simili prædictus Excobar loco suprà citato num. 214. Sic enim habet: Per aliquos prædicta doctrina, id est, quod in conscientia sit etiam licita emptio, vel venditio cum enormi lesione, locum etiam habet, quamvis pretium sit infra, vel ultra dimidium iusti, hoc est, etiam si res ematur minori justo pretio infra dimidium, vel vendatur majori, quamvis excedat dimidium, dummodo deceptio prædicta non interveniat ex dolo, modo suprà explicato, &c. Noverunt enim leges ipso jure irritare ejusmodi contractum, quia ex substantiâ nihil in eis deficit, nempe res, pretium, & consensus; quare prædicti erunt tui in conscientia in horum sententia, donec per iudicem Decretum contractus rescindatur. Et quamvis id, fundamento hoc, probabile esse aliquibus videatur; nos tamen tale firmare, vel consilium non audent: Tum, quia plurimum esset, laxare habenas in re periculosa: Tum, quia aliquibus videbitur audacia, ita loqui contra tantos Doctores contrarios. Denique aliqui non fuerunt auri probabilitati principalis nostræ opinionis subscribere, & sic multo minus probabilitati hujus. Omittamus ergo, ut alii, novis fundamentis visis, hoc dicant, nam nos hoc non dicimus, sed omnino negamus.

Paſ 111.

28. Et paulò post num. 225. sic eandem sententiam habet: Declara nostram opinionem, quod accipi debet de latione infra dimidium iusti pretii non si excedat: Tum, quia ita volunt Doctores dictam nostram opinionem tuentes, à quibus recedere non audent. Tum, quia in tam gravi latione potius ignorantia læsi presumitur, quam scientia, & sic desit consensus presumptus saltem, & docent Covarr. & Menoch. cum aliis apud Hermosillam. Hæc ille.

Et hæc nos, allatæ objectioni proportionaliter applicanda. Ex quibus non assentior Patri Vincentio Tancredo, tom. 1. quæst. mor. tract. 2. quæst. 53. qui adjudicationem, etiam cum latione enormissima, approbat, excipiens solum, quando adjudicans cognoscit Dominum prædictum esse ineptum ad petendum remedium gratiosum, sed certe nunquam est approbanda, ut constat ex dictis.

Dubium incidentis de onerum Accollatione.

29. Querimus, an onera, quæ rem afficiunt, five sint onera proprietatis, five census, five alterius contractus realis, quæ verè debentur supra bona, quæ adjudicare quis sibi intendit, minuant valorem rei, an verò possint computari in pretio ejusdem rei, in ordine ad videndum, an in adjudicatione datum sit pretium cum latione, vel sine latione enormissima. Fac, verbi gratiâ, prædium à te adjudicandum valere aureos centum, tum autem creditum, propter pensiones non solutas, esse aureorum decem: Si eidem prædio sit adnexum onus solvendi alicui tertio aureos quinquaginta, onus hoc minuetne valorem dicti prædii, an computabitur in pretium? Nam, si in pretium computetur, non erit latio enormissima, id est, non erit latio ultra dimidium, quando tu adjudicabis ejusmodi prædium pro tuo credito decem aureorum: erit verò enormissima, si dictum onus sit demendum de valore prædii.

Ostenditur id manifestè; si enim illud onus quinquaginta aureorum ingreditur, ut ita loquar, in pretium, erit totum pretium pro prædio, quod valet centum, erit aureorum sexaginta, id est, decem ex pensionibus non solutis, & quinquaginta ex onere accollato, quo pacto Dominus prædii, pro suo prædio valente centum, habebit in adjudicatione sexaginta, quæ non est latio enormissima. At verò, si onus hoc dematur de valore prædii, remanebit ejus valor aureorum quadraginta. Tu ergo, si pro decem aureis ex pensionibus non solutis tibi adjudicabis prædium hoc, accipies rem valentem quadraginta aureis pro decem aureis, quæ est manifestè latio enormissima, quia est ultra dimidium, atque adeo, ex vera nostra sententia nulla erit adjudicatio. Ecce quantum interest hæc præfens discussio.

30. De qua duas inveniō Jurisperitorum nostri Regni sententias. Altera docet, ejusmodi onera accollata minuire rei valorem, atque hanc sequitur Ioannes Franciscus Castill. decis. 127. num. 9. pro qua multos Doctores etiam citat Antonius de Amato in variis res. l. 2. res. 61. Et Castillo quidem addi, hanc esse conclusionem dubitatam, cum agitur de adjudicatione ex vi contractus cum pacto ad discursum, asserturque duo argumenta præcipua, quæ etiam assert de Amato l. c. Primum sic formari potest.

31. Adjudicatio, ut est certi nostri juris, nulla est, si pretium, seu creditum, pro quo fit, non est verum, etiam si deficit in uno obolo: sed, quando onus accollatum, non est verum, (ut accidere certè potest ex ignorantia facti) Adjudicatio non est nulla; ergo onus non est pretium.

32. Secundum, quia cum debitor vult sibi redimere rem alteri adjudicatam (quod posse facere, dictum est suprà) tenetur solvere pretium, & tamen non teneturolvere onera accollata, etiam si ea adjudicarius redemisset à Censuario; ergo onera non sunt pretium.

33. Altera sententia tenet prædicta onera computari in pretio, quam sequitur Provincial, in suo Consil. quod

A a 3 habetur

habetur inter Decis. *Ms. fil. Decal.* 7. Franciscus Baroni-
us, *l. mox citando*, Vincetius Taver, *tr. 2. q. mor.* 9. 53. Et
hic quidem rationem affert, quia, inquit, adjudicator emit
prædium, prout est totum, & virtute solvit pretium va-
lore totius prædii. Addit primò, onera esse partem pre-
tii, citatque quandam legem dicentem, *quasi in parte pre-
tii ea res sit*. Quod secundò, si non computarentur in
pretio ipsa onera, creditorem non posse causare execu-
tionem contra debitorem, unde sic defraudaretur suo
credito.

34. In praxi item contrarias invenio in Regno Deci-
siones, nam quod onera accollata à creditore computen-
tur in pretio, decisum fuisse in Regno testatur Baroni-
us, de *cit. l. 2. in Addit ad quest.* 16. *num. 211*. Quod autem
non computentur, apparet decisum apud Castill. *loc. cit.*
& apud de Amato *loc. cit.* Ex quibus colligitur, utramque
sententiam habuisse hæctenus, etiam in praxi, Patronos
suos, sed spero fore, ut omnes in posterum ad primam
sententiam prorsus accedant.

35. Nam, si rem Theologicè expendere velimus, in-
veniemus, onera ejusmodi non posse in pretium com-
putari, atque adeo primam sententiam veram esse, non
quidem ex vi argumentorum Jurisperitorum, quæ for-
tasse quilibet in utramque partem vertere, sed diffculter
posset, sed ex ratione à priori, quam jam subdo. Etenim,
ut *supra*, cap. 2. §. 3. *num. 1.* diximus, per pecuniam, qua
censum annuum eminus, nè sit usura, illud facimus, ut
emamus Jus ad fructus alicujus boni fructiferi, seu, ut
emamus partem ususfructus alicujus prædii. Illud igitur
Jus, seu pars ususfructus, pars est prædii empta ab illo,
qui censu fundavit, nec est illius, qui prædium nunc pos-
sidet. Quando ergo ab hoc possidente prædium, illud
mihi adjudico, non possum mihi adjudicare Jus illud, seu
partem illam ususfructus, quæ non est in dominio præ-
sentis possessoris, sed alterius antea Censuisti: quare
debet hæc pars tolli à prædio, quod prædium ego per
adjudicationem, & ad discursum mihi emio. Ergo non po-
test intelligi, quomodo onera illa accollata sint in pre-
tium; sunt enim Jus fructuum, seu ususfructus alterius
censuisti, quod Jus ego mihi nunc non adjudicò, nec
emio, nec mihi attribui possum, cum pertineat ad alium
prædictum censuistam, & ipse habet hoc Jus, non pos-
sessor prædii.

36. Ex hac præterea ratione patet, nec meum Cap-
itale hujus præsentis census, ob cujus fructus non solu-
tus procedit adjudicatio, me posse ponere in pretio, quod
offero, nam eadem ratio jam dicta, si rem attentè pen-
tes, id manifestè probat.

37. Denique ex dictis vides primò, rationem secundæ
sententiæ allatam *num. 33.* esse nullam; supponit enim
adjudicatorem emere prædium, prout est totum, quod
falsum esse, nostra ratio modò allata *num. 35.* evidentè
ostendit. Idem dic de eo, quod addit primò, supponit
enim id, quod est probandum. Et quidem lex, quam ibi-
dem inducit, contra ipsam secundam sententiam est, non
illud (*quasi in pretium*) ostendit onus accollatum, dum
demit partem, atque adeo valorem à re facit, ut ejus rei
pretium debeat esse minus, quàm si illa onera non adese-
rent. Postremò, quod addit secundò, id est, creditorem,
non posse causare executionem, si onera non compu-
tentur in pretium, nimis est falsum; potest enim execu-
tionem causare pro pensionibus non solutis, ut item pro
expensis, pro quibus Jus dumtaxat habet.

38. Post hæc scripta volui duos Jurisperitos certè
ex privatis hujus Regni de hac difficultate consulere,
qui dixerunt, esse distinguendum; nam de censu per-
petuo irredimibili proprietatis primam sententiam ex-
cipiendam esse, contendeant. De censu autem redi-
mibili, qualis est is, de quo hæctenus locuti sumus, in
forma Bullæ, esse excipiendam secundam. Volui hujus
distinctionis rationem cognoscere, & nihil ad rem ob-
tinui. Illa ergo posset esse fortasse, quia hi fortè puta-
bant, censum redimibilem esse debitum supra rem, non
autem rem ipsam, seu partem rei, atque adeo esse pretium

cum contra census proprietatis putarent, esse rem
seu partem rei, nam tota res constaret ex proprietate
usuræ, & atque adeo non esse pretium.

39. Verùm, distinctionem hæc nullam esse, & pro-
bilis, siue non pars rei non emittit in adjudicatione
re detrahi omnino debet à valore ejusdem rei, quæ
dicatur.

40. Prædicta denique consenserunt ex *l. ubi*, &
recentissimus nostri Regni Jurisperitus Martinus
Tr. 1. de Donat. Disc. 2. part. 6. n. 180. nostram senten-
tiam sic induxit.

Lesio vero in hoc remedio non ita mensuratur, ut
alibi putant, quando in Decreto ultra pretium adsum-
ptiones, computando videlicet illas in pretio; nam tota
est, quod prius debeant de valore rei detrahi, & non
late, quæ faciunt rem minus valere, ut ex *Textu in l. ubi*
partem, 79. de contrahend. Empt. deducunt Martini
l. 1. Gloss. 2. Tir. 11. lib. 5. fol. 379. & Gratian. disc. 2.
num. 43. & postea videre, si pretium sit minus decem
flantibus & aliorum rei. Etenim, si excedat etiam in decem,
est huc remedio. Neque in Regno, quod fructus, pro
prium est, ut alia lesione opus sit, quam illa, quæ
ultra dividuum excedit, quicquid sit de hoc, contra
late tradita per Molinam de rit. Nupt. lib. 3. quæst. 1.
tot. *l. ubi emittitur*.

41. Exemplum sit: Si fuerit venditio rei, quæ sit
vis unciarum quatuor centum, pro pretio unciarum
ta novem, cum accollatione aliarum unciarum
Nam minus pretio rei in illis ducentis accollatis,
adjudicata remanet valoris ducentarum unciarum, &
rei distracta pro 99. resultat evidentè lesio excentis
uncia supra medietatem.

42. Quæ, quàm distent à computo, quod alii
nemo est, qui non videat: Nam si in casu prædicto, ubi
centa accollata jungerentur cum pretio importante 100.
non adesset lesio, quia res valens 400. esset vendita
pro 299.

43. Hæc posui, quia Castilli decisionem 14. &
decisionem 33. & 247. Gimbi decisionem 30. &
buerni rem pro indubitata, vel aliter, emiseram
hanc praxim, inde sapienti super hoc vidi Indicum
partis cruciari. Cum hæc vero praxi vidi sapientem
ego obtinui anno 1626. pro Nepete contra Alvarum
Rizzari, referente D. Loppo: Adde Castilli aliam
cif. 127. Hæctenus Cutelli.

Sed nos vela contrahamus, atque de tota hac
tra breviter consuetam nostram, prædicta dicta
sufficiat.

§. IX. De Fingente velle redimere Censum.

1. Si quis carens omnino animo redimendi, cum
velle redimere censum annuum, quem alicui, v. g. annu-
quotannis debet, idque, ut eo metu inducitur, Pen-
minuat aliquid de pensione, consensens minoris
census maneat cum obligatione minoris pensionis
pensio, v. g. quæ erat quinque pro centum, fiat
vel tria pro centum, si quis ita, inquam, fingat, quæ
cum obligatione restitutionis? Id certe solet in
Censibus Bullatibus passim occurrere, nam prope
calce hujus Capituli id emittendum non fuit.

2. Respondeo: Quamvis sic fingens, primo facit
maliter non videris injustè agere, quia verè habet
redimendi censum; tamen dico cum Delgado, *l. 1. de*
Inst. num. 171. te sic fingentem injustè agere, & esse
demmandum ad restitutionem; extorqueas enim cen-
sum illum per fraudem, fingendo, te velle censum
diminere, cum tamen nolis, & alquando ob causam
pecuniæ, non possis. Cum igitur dolus tuus in hoc
sit det. causam contractui diminutionis census, obli-
beris ad restitutionem, & ad restitutionem extorqueas
idque non ex eo, quod non habeas Jus velip remanere

redimendi, sed eo, quod cum hoc iure uti nolis (verè enim redimere non vis) ita dolose agis, ut ejusmodi dolo det adequatam causam contractui. Quod autem, quando dolo contrahentis dat causam contractui, invalidus sit contractus, est doctrina communis, & nos illam explicamus l. 8. *Dol. tr. 3. §. 1. n. 15.*

3. Addit Ioannes Delugo l. c. Thomam Sanch. Lessl. Catr. Dianam apud eundem Delugo, aliòsque fortasse concessuros, ita fingentem non obligari ad restitutionem, expliq: Quæri solet, an metus de malo, quod iure alicui infligi potest, irritet contractum; V. g. An, si tu sine animo exequendi commiseris accusare, vel punire Petrum de delicto ab eo commisso, iuste possis accipere proportionatam pecuniam, quam ipse tibi solvat, ne illum accuses, vel punias? Et prædicti quidem Doctores respondent, iuste posse, validamque esse solutionem, & iustam, quia satis editur iuri suo, qui, cum possit, in tui gratiam subit onus privandi se illa potestate, quam antea habebat; quam doctrinam probabilem esse facit n. 168. ipse Delugo, licet ipse cum Bonacina, & Molina illam non sequatur. Cum igitur Doctores prædicti id teneant in hoc casu de accusatione, ideo Delugo dixit, idem fortasse eos esse putaturos de prædicta comminatione Redemptionis census.

4. Ego nihilominus constanter assero, eos non idem putaturos. Ratio est, quia aperta apparet adesse disparitas, nam, qui fingit velle accusare, potest accusare, licet animam accusandi non habeat. Hanc igitur potentiam vendit; quare hic contractus non fundatur in dolo, sed subsistit in hac potentia, quæ venditur: At, qui fingit velle redimere, cum redimere verè nolit, vel non possit, nihil vendit, & nihil promittit: ex alia verò parte, ejusmodi contractus diminutionis census ininitur totus, ut dictum est in dolo, ergo, &c. Quod si cum posses, velles, jam non esset fictio, unde, nec iniustitia, &c.

CAPVT VII.

An à Montibus, qui vulgò nominantur Vacabiles, vel non Vacabiles, iuste emanant Censui, vel Pensiones annuæ?

1. Præmittendum est primò, huiusmodi Montes sic solere constitui, Principes, vel Domini, vel Civitates ex Gabellis, Fructibus, seu Iuribus suis solent singulis annis colligere certam quandam summam, seu redditus, quo omnes, vel certam partem, dicti Principes, vel Civitates constituent aliis vendere: quare dividunt summam in varias partes, nimirum in decem, viginti, triginta, &c. ut sic huiusmodi redditus vendi facilius multis possint. Tota ergo hæc summa annuorum reddituum reposita pro pensionibus solvendis iis, qui emunt, vel emerunt, dicitur Mons: ipsi autem annui redditus vocantur Montes, qui aliquando denominantur à re, supra quam pecuniæ accipiuntur, ut Mons Farinæ, Mons Carnium, Mons Vini; aliquando ab eorum Institutore, ut Romæ adest Mons Pius, Mons Sixtus, Mons Iulius; aliquando à causa, propter quam fuerunt instituti, ut Mons Pacis, Mons Finis, &c.

Nota, singulas portiones, & pensiones horum reddituum appellati loca Montium, & eos, qui illas emunt, vocari Emptores locorum Montium.

2. Præmittendum secundò: Aliquos ex his dici Montes irredimibiles, quia empti sunt cum pacto, ut redimi non possint; aliquos redimibiles, quia Princeps, seu Dominus potest eos redimere, reddendo pecuniam capitalem iis, qui loca Montium emerunt: rursus, aliquos dici Montes non Vacabiles, cum non pereant obitu ementis illos, sed transeant ad hæredes; aliquos Vacabiles, seu temporales, quia obitu Emptoris vacant; neque enim ad hæredes transeant, sed redeant ad Principem, seu Dominum.

3. Præmittendum tertio, hos Montes, ut ex eorum explicatione cognovisti, nihil aliud esse, nisi speciem census, sive perpetui, sive vitalitii, sive alterius conditionis ex iis, quos supra initio huius Tractatus explicuimus; si eiem, inquam, nam fundantur in Gabellis, iuribusque fructiferis, ut modò dixi numero primo: cum cæterum census in genere possint fundari super alia quæcunque bona fructifera, modo, quo, supra, cap. sexto, §. præfinitum 3. num. 2. explicatum est.

4. Quare, si ponas, aliquem Montem carere bono fructifero, ille sanè illicitus omnino erit; Nam pensio, quæ annuatim recipiatur, esset merum lucrum ex mutuo, quæ ipsissima est usura, nisi aliunde ex damno emergente, vel lucro cessante, vel simili titulo justificaretur, ut justificari supra, tr. 1. de Mutuo, & Usura c. 3. §. 9. diximus Montes Pietatis, & rectè notat in Montibus, de quibus hic loquitur, Delugo, d. 45. de Iust. num. 198. & num. 203.

5. His ad cognitionem Terminorum præpositis, assero, Montes esse licitos, sed, ut liciti sint, requirere conditiones quatuor. Prima est, ut redditus, seu loca supra quæ fundantur pensiones, verè existant. Secunda, ut supra ejusmodi redditus nequaquam imponantur plures pensiones, quàm ipse Mons contineat. Tertia, ut si Mons pereat, pereant etiam pensiones, & loca: Si verò Mons pereat ex parte, etiam ex parte pereant pensiones, nam, ut supra vidimus, perente re, perit census, seu lus in eo constitutum, præscindendo ab aliquo iusto pacto, ut ex supradictis satis patet. Quarta, quæ certè est præcipua, quæque etiam colligitur ex supradictis, ut, quando Montes sunt vacabiles, dentur majores pensiones, seu loca, quàm quando sunt non vacabiles, seu perpetui, & ita sanè fert consuetudo, ut vacabiles emanant ad rationem novem, decem, & alicubi duodecim pro centum, non vacabiles verò ad rationem quinque, vel quinque cum dimidio.

6. Iam verò his conditionibus vallatos hos Montes licitos esse, manifestè probatur, nam sunt, & ipsi, quidam census. Quemadmodum ergo in censibus emitur lus percipiendi annualem pensionem, ex bonis fructiferis alterius, ita, qui ejusmodi loca emunt, lus emunt percipiendi annuam pensionem ex bonis, & Iuribus fructiferis dictorum Montium.

7. Adverte, eos, qui emerunt dicta Montium loca, posse aliis ea vendere pluri, vel minoris, quàm ipsi emerunt: Emerunt, verbi gratià, aureis centum, sed vendere possunt centam, & quindecim, vel nonaginta: nempe, quia sequuntur naturam aliorum censuum, qui, modo, quo superius, cap. 3. §. 2. à num. 9. docuimus, iuste pluri, vel minoris venduntur, quando concurrunt plures, vel pauciores Emptores, unde crescit, vel decrescit pretium, vel quando similes circumstantiæ pretium rei vendendæ, vel augent, vel diminuunt. Atque hæc de censibus satis.

TRACTATUS III.

DE

CONTRACTU CAMBIL.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Cambium?

1. **C**AMBIVM, ut hic accipimus, est Permutatio unius pecuniæ cum altera, sicut cambire in universum nihil aliud est ex Tiraquello de retractu, lib. 1. cap. 30. init. nisi Rem cum re permutare. Ex Aristotele autem pr. phys. cap. 6.

A a 4 triplex